

Avtorica: **Marija Hribar**

Začetki cerkniške pošte

Pošta je organizirana služba, ki opravlja prenos in posredovanje pisnih sporočil, paketov, denarnih nakazil ter nekatere druge dejavnosti. Pomemben mejnik v razvoju poštnega omrežja je zgraditev južne železnice leta 1857. Začetki organizirane cerkniške pošte segajo okrog leta 1860.

V 18. stoletju so poštne storitve obsegale prenos oziroma prevoz pisemskih pošilk, časopisov, letakov, denarja, paketov in potnikov. V 2. polovici 18. stoletja so po kranjski deželi začele pošto prevažati poštne kočije. Postiljoni, vozniki, so pošto in potnike vozili v poštnih kočijah, pošto so prenašali tudi kot jezdec. Po priročniku za uradno dostavo pisem iz leta 1792 je pošta v Ljubljani dostavljala pisma v kraje, kjer so bili pomembni graščine, gospostva, župnije; iz Ljubljane v Cerknico je morala pošta prispeti v dveh urah in pol. Postiljoni so se s pošto ustavljali na trgu, na Taboru. Izgradnja železnice,

ki je leta 1857 povezala Dunaj s Trstom, je pospešila tudi razvoj poštne dejavnosti. Pošta je iz smeri Dunaja, Ljubljane, Trsta prispela z vlakom na Rakek, od koder so jo razvažali z vozovi oziroma s poštnimi kočijami. Za časa Avstro-Ogrske monarhije je Cerknica spadala pod tržaško poštno direkcijo.

Prvi poštni urad oziroma postaja v Cerknici

Ljudski glas za začetek cerkniške pošte navaja letnico 1862. V literaturi je kar nekaj zmede z letnicami in imenom Cerknica. V knjigi Pošta na slovenskih tleh (PST) je za leto ustanovitve

Sl. 1: Franjo Zagorjan (1855–1936), hrani Ljerka Zagorjan. (© Katarina Skuk)

Sl. 2: Na desni Zagorjanova hiša na Taboru, v kateri je delovala pošta, razglednica odposlana 1916, zbirka KJUC. (© Katarina Skuk)

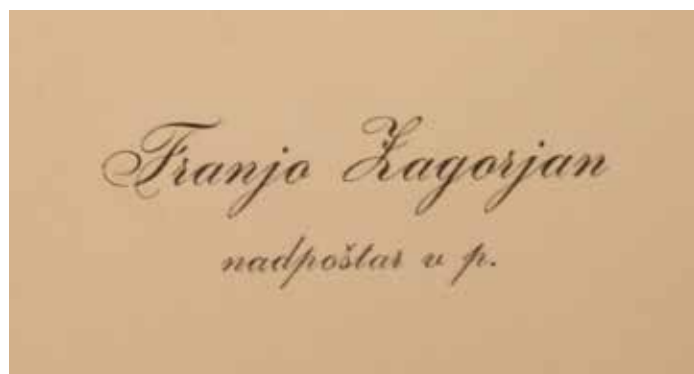

Sl. 3: Še vedno viden napis na Zagorjanovi hiši: Gostilna na pošti (© MH)

cerkniške pošte zapisana letnica 1870, ki pa, če jo primerjamo z nastankom pošt po drugih krajih na ožjem Notranjskem, ne more držati (Begunje 1858, Nova vas 1869, Rakek 1858 in Stari trg pri Ložu 1866, Stari trg pri Rakeku 1851 ali 1856). V PST je tudi navedba, sklicujoč se na Topographisches Postlexikon iz leta 1799, da je ljubljanska pošta usmerjala in kartirala poštno pošiljke med drugim tudi na poštno postajo Cerknica, smer Gorica: Vipava–Cerknica– Gorica–Benetke, vendar je napačno prevedeno ime kraja Cerniza, Czerniza, saj so to Črniče na Vipavskem in ne Cerknica.

Najpomembnejša družina v Cerknici, ki je obvladovala pošto, je bila Zagorjanova

Franjo Zagorjan (1855–1936) (slika 1), ki je v Cerknico prišel iz Postojne, je bil podjeten in je skrbel tudi za poštno zveze na ožjem Notranjskem. Pošto, prevzeto na Rakeku, so prek Cerknice s poštno kočijo vozili v Stari trg, kjer je bil zanjo odgovoren Lah, v Begunjah so za pošto skrbeli Bonačevi, na Blokah je pošto prevzel Jože Lavrič.

Sl. 4: Posetnica, hrani NUK, Gerbičeva zapuščina. (© Bogdan Urbar)

Po doslej znanih omembah je bila pošta v Cerknici najprej pri Werliju (bivša Hrenova hiša), nato so jo preselili v Škuljevo hišo (Gorjup), kjer je začel poštno dejavnost opravljati takrat osemnajstletni Franjo Zagorjan. Škuljevo hišo je hotel kupiti, vendar ni bila naprodaj, zato je kupil ruševino na Taboru. Kot je pripovedovala Zagorjanova hči **Stanka** (1900–1987), tudi poštna uslužbenka, so bili v hiši nekdanji zapori »kejha« in da je bilo otroke strah, saj so domačini govorili, da se notri prikazuje čarovnica in celo hudič. A razgledani Zagorjan v vraževerne zgodbe ni verjel in leta 1904 sezidal imenitno zgradbo (slika 2), v kateri je začela 1906 ali 1907 delovati pošta (slika 3). Še danes

Sl. 6: Poštni žig, Cerknica, 1872 (NUP, Gerbičeva zapuščina) (© Bogdan Urbar)

Sl. 7: Poštni žig iz leta 1897, zbirka KJUC (© MH)

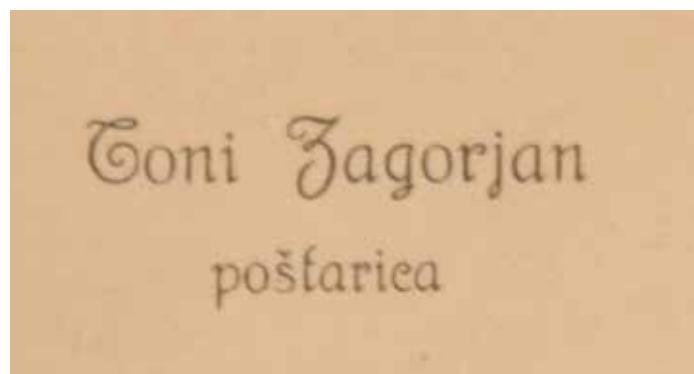
Sl. 8: Poštni žig iz leta 1906, zbirka KJUC (© MH)

nanjo spominjajo štiri zamrežena okna v pritličju in zazidana reža za pisma. Zaposlenih je bilo več poštних uslužbencev. Zagorjan je uredil tudi poslopje za dve poštni kočiji in hlev, v katerem je bilo v najboljših časih pet konj. S kočijama so poleg poštних pošiljk prevažali tudi potnike. Kočijaž je v poštni rog v Cerknici zatrobil trikrat: pred mostom, v centru in takrat, ko je naselje zapuščal.

Telegraf Hughes

Gradnja železnice Dunaj–Trst je pospešila tudi razvoj telegrafske dejavnosti, saj so vzporedno s progo gradili tudi telegrafsko omrežje, ki pa so ga prvotno uporabljali le za državne in vojaške namene.

Da je bila takratna cerkniška pošta zelo napredna, dokazuje telegraf znamke Hughes – iznajdba iz leta 1856 – v Cerknici pa je po navedbah v PST deloval že od leta 1872. Ročno pisanje poštних uradnikov je zamenjalo natisnjeno besedilo na traku, ki so ga uradniki le odtrgali in prilepili na pošiljko. Franjo Zagorjan je telegraf iz Škuljeve hiše prinesel v prostore

Sl. 5: Posetnica, hrani NUK, Gerbičeva zapuščina. (© Bogdan Urbar)

pošte na Taboru. Čeprav Zagorjan ni bil izučen za telegrafista, je svoje delo dobro opravljal.

Cerkniški poštni uslužbenci

Pred prvo svetovno vojno je imela cerkniška pošta več zaposlenih. Franjo Zagorjan je bil poštni upravnik oziroma nadpoštar (slika 1, 4), njegova žena Antonija Zagorjan, rojena Završnik (1873–1958), je bila poštarica (slika 5). Po navedbah Stanke Zagorjan sta kočiji vozila dva hlapca: Muha in Španc. France Skuk, ki je raznašal pošto po Cerknici, je padel v prvi svetovni vojni. Deželni pismonoša je bil Ivan Gruden. Pismonoša je bil tudi France Ostanek. Za Franjem Zagorjanom,

Sl. 9: Poštna žiga iz leta 1917, zbirka KJUC (© MH)

Sl. 10: Poštni žig iz leta 1932, vir: Delcampe (© MH)

Zaton poštних kočij in konjskih vpreg, vzpon avtomobilov

Pošta se je iz Zagorjanove hiše okrog leta 1930 preselila v Meletovo hišo »Na vangi« (zdaj lekarna). Stanka Zagorjan je leta 1985 povedala, da so »kaki dve leti pred prvo

ki je bil premeščen na Rakek, je upravništvo prevzela Antonija Zagorjan. **Ljerka Zagorjan** se spominja, da je bila po drugi svetovni vojni na pošti zaposlena Mima Meden - Kristanova. Tone Kebe je zapisal, da je »odpošiljala pakete in pošto, pošiljala telegrame, omogočala telefonske pogovore ... pošto je za območje Cerknice raznašal Anton Mramor - Brinarjev, za okoliške vasi pa Alojzij Kajba.«

svetovno vojno poštne kočije prenehale z vožnjo, saj je prevoz pošte prevzel Mele iz Cerknice s privatnim avtomobilom ali kombijem, ki je imel ob strani klopi za prevoz potnikov. Med vojno so avto večkrat napadli lačni vojaki ali domačini, še posebej tedaj, ko so prevažali živež.« Ralf Čeplak pa je leta 1989 zapisal – med njegovimi informatorji sta bila tudi Dušan in Slavka Zagorjan: »Kmalu po 1. svetovni vojni je začel na območju današnje občine voziti prvi avtobus znamke Zaurer. Avtobus je prevažal pošto in potnike. Vozil je enkrat dnevno med Rakekom in Starim trgom. Prevozil je približno 30 km/h. Vozil je do leta 1926. Pred omenjenim avtobusom so vozile na cerkniškem območju le kočije in zapravljivčki. Enkrat dnevno je vozila poštna kočija med Rakekom in Starim trgom in je prevažala tudi potnike.«

Sl. 11: Poštno-prejemna knjiga, naslovna stran, hrani Ljerka Zagorjan. (© Katarina Skuk)

Poštno-prejemna knjiga

Poštno-prejemna knjiga je naslovljena na Matevža Zav(e)ršnika, usnarja in strojarja iz Cerknice. Knjiga prinaša potrdila o priporočenih pisemskih pošiljkah, poštne nakaznicah in voznih pošiljkah, ki jih je s cerkniške pošte pošiljal Završnik. Knjiga sestoji iz 69 strani, »zaznamovanih z zaporedoma tekočimi številkami«. V uporabo je bila

Datum	Orisatelj	Prejemnik	Podpisatelj	Podpisatelj	Datum	Orisatelj	Prejemnik	Podpisatelj	Podpisatelj
10/1	1859	Josipa Kusan	St. Peter	60	10/1	1859	Josipa Kusan	St. Peter	60
15/1	1859	Anton Ogričič	Postojna	40	15/1	1859	Anton Ogričič	Postojna	40
31/1	1859	Anton Marko	Benigno	1.500	31/1	1859	Anton Marko	Benigno	1.500
10/2	1859	Marija Završnik	Lublani	2.550	10/2	1859	Marija Završnik	Lublani	2.550
15/2	1859	Josipa Kusan	St. Peter	50	15/2	1859	Josipa Kusan	St. Peter	50
31/2	1859	Marija Hillenig	Triest	5.000	31/2	1859	Marija Hillenig	Triest	5.000

Sl. 12: Poštno-prejemna knjiga, stran 1, hrani Ljerka Zagorjan. (© Katarina Skuk)

Sl. 13: Odpremnica, mere 12 x 14 cm, zbirka KJUC (© MH)

izročena 21. 12. 1883, C(esarsko) kr(aljeva) pošta s podpisom poštnega uradnika Zagorjana jo je datirala z 31. 12. 1883. Završnik je v Trst (Terst, Triest), Ljubljano, Dunaj, Maribor (Marburg), Prago, Zagreb, Stično (Zatičina), Pivko (St. Peter), Snežnik (Schneeberg), Sodražico (Sodrašca), Prezid, Čabar (Čubar) ... pošiljal pisma z denarjem, poštne nakaznice ter pakete: »zavitek usnja, prazen sodček, košaro mesa, zabojček rib, telečjo kožo, balo kož, zavitek teletine, kišco mesa, korbco mesa, 2 zajca, jack leader, paket mesa ...« Meso je pošiljal v zimskih mesecih. Pri vsaki oddaji sta bila poleg »stvari«, ki jih je Završnik pošiljal, imen in priimkov prejemnikov, krajev, vrednosti tudi podpis poštnega uslužbenca Zagorjana in žig pošte.

Postai szállítás = Poštanski odpremni list

Tako uporabljena spremnica, ki je v madžarskem in hrvaškem jeziku, kot tudi znamke odražajo časovno stisko,

saj so imele kljub združitvi Države SHS in Kraljevine Srbije v Kraljevino SHS 1. 12. 1918 še vedno napis Država SHS. Poštna spremnica paketa je bila del pošiljke iz Zagreba, oddana 22. 3. 1919, v katerem je bil prazen kovček »kofler prazni«, tehtal je 9,5 kilograma, za Alojza Korčeta iz Cerknice. Na zadnji strani so dva žiga cerkniške pošte, znamka z motivom verigarja ter naslovnikov podpis, ki potrjuje sprejem paketa. Pošta mu je zaračunala tudi dostavnino.

Viri in literatura:

1. Čeplak, R.: Občina Cerknica, 1990, str. 26
2. Ljerka Zagorjan, ustno, marec 2023
3. Kebe, T.: Cerknica in njeni ljudje, 1994, str. 38–39, 185
4. Kozjek, A.: Kabinet Čudes, na: www.delo.si, 29. 1. 2016
5. Pošta na slovenskih tleh, 1997
6. Radešček, R.: Ko so vozile poštne kočije, v: PTT novice, št. 14, 1985, str. 7–8
7. Topographisches Postlexikon, 1799, str. 294

